

Ettepanek: **EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS** **plastigraanulite kao ärahoidmise kohta mikroplastireostuse** **vähendamiseks**

Eliise Merila
Kertu Sapelkov

Päevakava

1. Ettekanne

- taust
- ettepaneku ülevaade

2. Küsimused-vastused

3. Edasine protsess

EL taseme protsessist

Euroopa Komisjon avaldas ettepaneku, kohaldatakse seadusandlikku tavamenetlust, ehk:

- * Edasised läbirääkimised toimuvad Brüsselis
EL nõukogu keskkonnatöögrupis
- * Keskkonnaministrid kinnitavad nõukogu positsiooni
keskkonnanõukogus
- * Seejärel algatatakse Euroopa Parlamendi ja Komisjoniga
läbirääkimised ehk triloogid

Ülevaade mikroplasti probleemist

Mikroplastid on väikesed plastitükid, mis on tavaliselt väiksemad kui 5 mm.

Mikroplastireostuse allikaks on:

- maha jäetud, ära visatud või sobimatult kõrvaldatud suuremad plasttooted ning keskkonnas nende **lagunemisel tekkivad väiksemad plastitükid**;
- teatavatele toodetele, näiteks kosmeetikatoodetele **tahtlikult lisatud mikroplast**, mis lõpuks jõuab keskkonda;
- **tahtmatu mikroplastiheide** peamiselt kasutamisest tuleneva kulumise ja ebaõige käitlemise tõttu

Mikroplasti leidub kõikjal, see on püsiv ja levib üle riigipiiride. See on **keskkonnale kahjulik** ja võib **kahjustada inimeste tervist**.

Mikroplasti leidub pinnases (sh põllumajandusmaal), järvedes, jõgedes, suudmealadel, randades, laguunides, meredes, ookeanides ja varem puutumata jäänud kaugetes piirkondades ning nende esinemine mullas võib mõjutada mulla omadusi ja põhjustada mullas muutusi, mis avaldavad negatiivset mõju mõne taime kasvu.

Euroopa Liidu tegevused

Euroopa Komisjon võttis plastireostuse vastu võitlemiseks 2018. aasta jaanuaris vastu teatise „Euroopa plastistrateegia“, milles ta tunnistab mikroplastiga seonduvaid riske ja kutsub üles leidma eri mikroplastiallikate jaoks sobivaid uuenduslikke lahendusi.

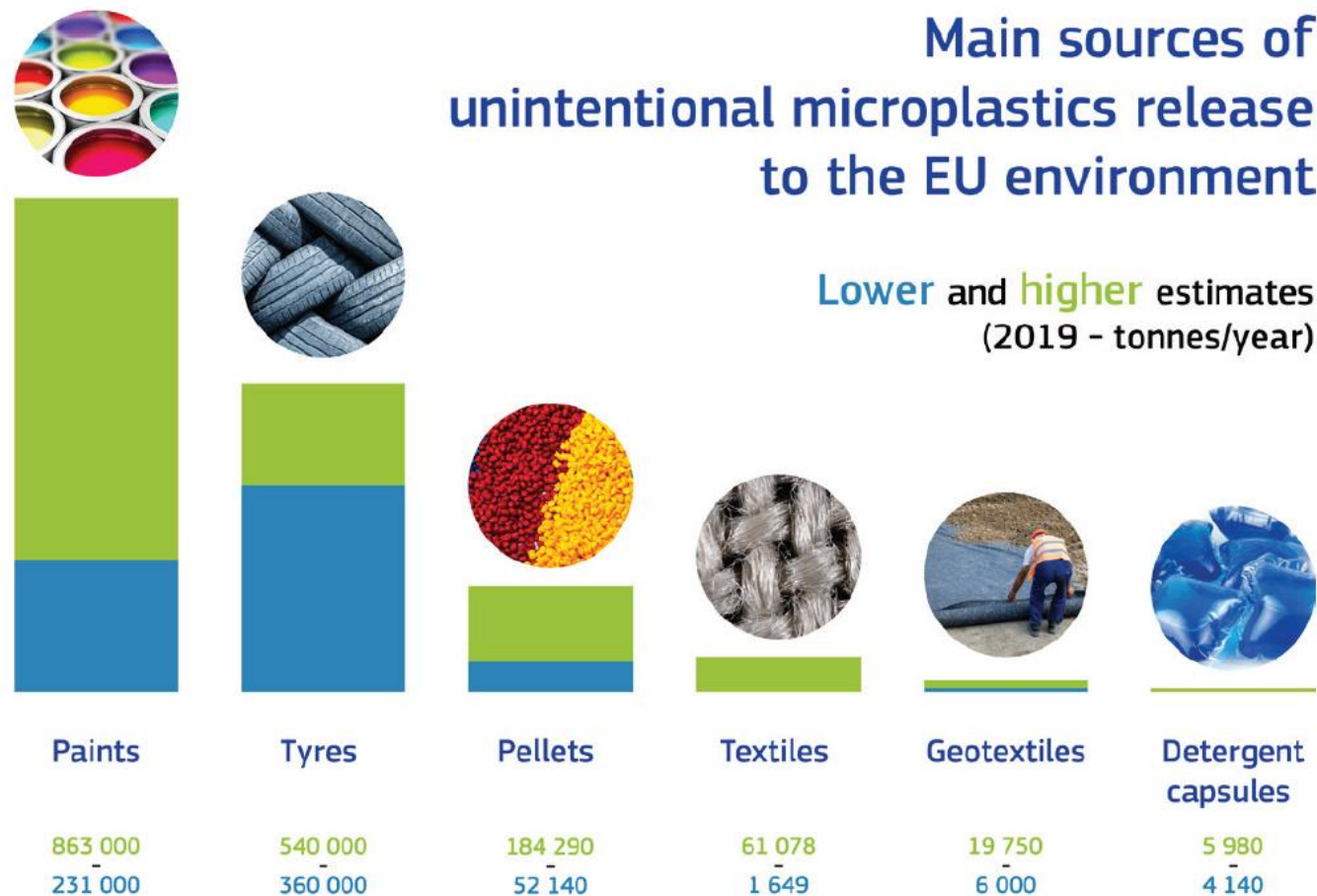
Kohustust uuendati Euroopa rohelise kokkuleppe avaldamisega 2019. aasta detsembris, uue ringmajanduse tegevuskavaga 2020. aasta märtsis ja nullsaaste tegevuskavaga 2021. aasta mais. -
→ **eesmärk 2030. aastaks vähendada keskkonda sattuva mikroplasti kogust 30 % võrra.**

Komisjoni määrusega (EL) 2023/2055 on mikroplastireostuse vähendamiseks **kehtestatud tahtlikult toodetesse lisatud mikroplasti turulelaskmise piirang**, kuna märkimisväärne osa mikroplastireostusest tuleneb sünteetiliste polümeeride mikroosakeste kasutamisest eraldi või tahtlikult toodetesse lisatuna ning selline reostus kujutab endast vastuvõetamatut keskkonnariski.

Tahtmatult keskkonda sattuva mikroplasti allikad

- Plastigraanulite keskkonda sattumine on suuruselt kolmas tahtmatu mikroplastiheite allikas.
- Igal aastal toodetakse ja käideldakse nii üleilmselt kui ka ELis suuri graanulikoguseid (**2021. aastal ELis ligikaudu 57 miljonit tonni**).
- Hinnangute kohaselt **sattus 2019. aastal ELis keskkonda 52 140–184 290 tonni graanuleid**. See on **2 100–7 300 veokikoormat** graanuleid aastas.

Allikas: Euroopa Komisjon

Euroopa Liidu tegevused

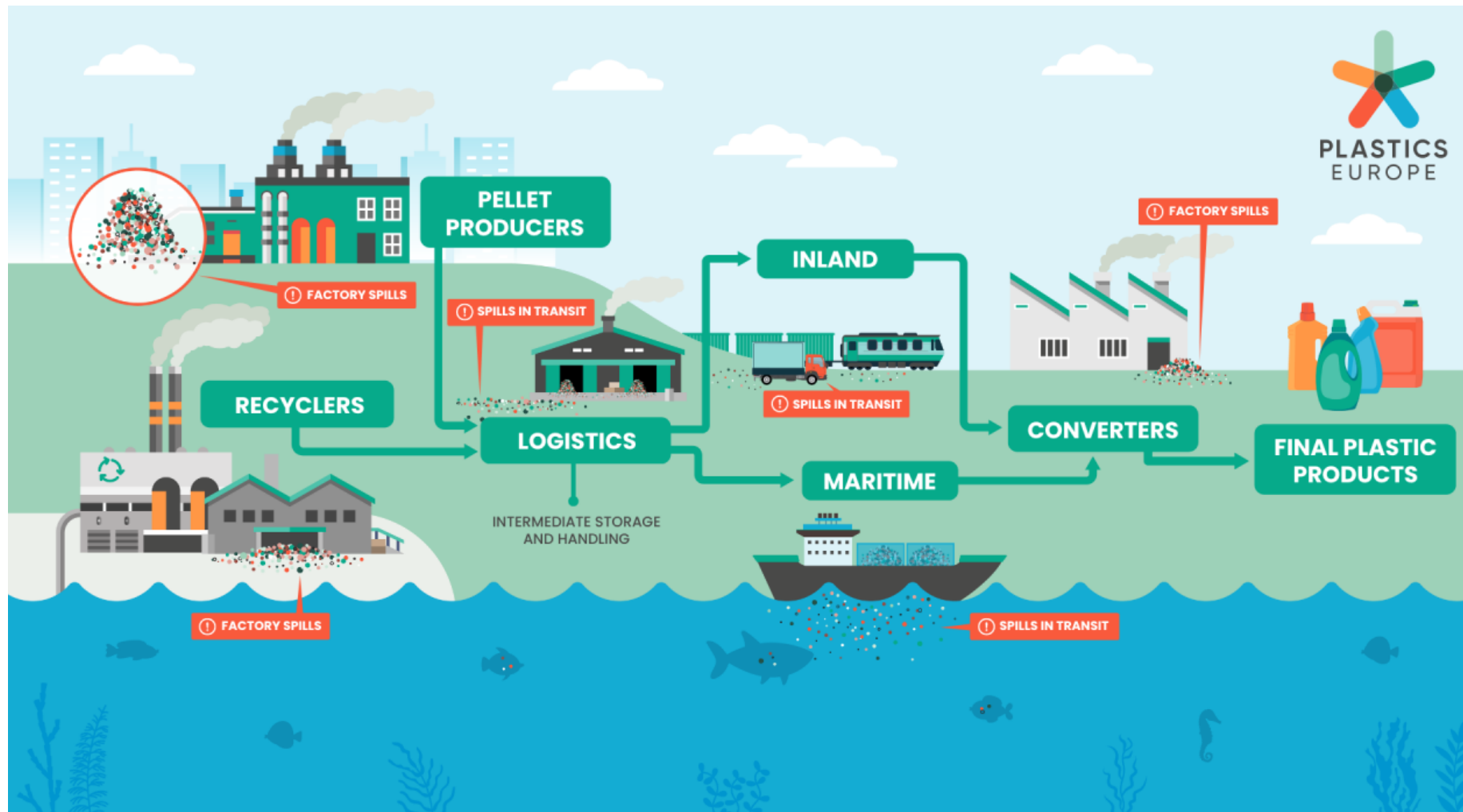
Rahvusvahelise plastireostust käsitleva leppe läbirääkimised -> EL ettepanek, et tulevane lepe peab sisaldama meetmeid tahtmatu mikroplastiheite vähendamiseks.

Komisjon on uurinud **tahtmatu mikroplastiheitega** seoses mitut muud peamist tahtmatu heite allikat, näiteks **värve, rehve, sünteetilist tekstiili, geotekstiili** ja vähemal määral **pesukapsleid**.

- Rehvidest eralduva mikroplasti heitkoguste vähendamise meetmed on juba lisatud EURO 7 määruse ettepanekusse.
- Teiste allikate puhul ilmnesid esialgses analüüsis andmelüngad ja ebakindlus ning jõuti järeldusele, et nende puhul võivad sobida paremini muud poliitikavahendid.
- Kõige sobivamate sekkumismeetmete määratlemiseks on vaja rohkem teavet ja täiendavaid analüüse.
- Kõnealuste allikate kohta võib koostada eraldi mõjuhinnangud, kui see on asjakohane ja vajalik, et toetada võimalikke ettepanekuid neist allikatest pärit mikroplasti heitkoguste vähendamiseks.

Plastigraanulite keskkonda sattumine

Allikas: *Plastics Europe*

Ettepaneku eesmärk

- **Ettepaneku eesmärk on vähendada plastigraanulite sattumist keskkonda ning selle tulemusena vähendada graanulikadu 54–74 %, mis tähendab tahtmatult keskkonda lastava mikroplasti vähendamist 6 % võrra.**
- Kooskõlas komisjoni üldise eesmärgiga vähendada keskkonda sattuva mikroplasti kogust 30 % aitab see säilitada ökosüsteeme ja elurikkust, vähendada võimalikku tervisemõju ja edendada kohalikku majandustegevust. Samuti võib see anda rohkem teavet graanulikao ulatuse kohta kogu graanulite tarneahela lõikes.
- Ettepanek on iseseisev õigusakt, millega ei muudeta kehtivaid õigusakte.
- **Selles sätestatakse nõuded, mida tuleb rakendada kõikjal graanulite tarneahelas, ning eeskirjad nõuete täitmise tagamise süsteemi kohta, mis põhineb kolmanda isiku tehtaval sertifitseerimisel, ettevõtja vastavusdeklaratsioonil ja riikliku ametiasutuse tehtaval vastavuskontrollil.**

Ettepaneku sisu

Ettepanekuga rakendatakse meetmed seoses plastigraanulite käitlemisega, mis rakenduvad tarneahela kõikides etappides, et hoida ära plastigraanulite kadu.

Ettepanek hõlmab kõiki ettevõtjaid, kes:

- **käitlevad Euroopa Liidus üle viie tonni plastigraanuleid aastas, ning**
- **ELi vedajaid ja kolmandate riikide vedajaid, kes veavad Euroopa Liidus plastigraanuleid.**

Ettepanekuga on leevendused ette nähtud VKEdele.

Ettevõtja kategooria	Töötajate arv	Aastakäive/ aasta bilansimaht
Keskmise suurusega	< 250	kuni 50/43 miljonit eurot
Väikeettevõte	< 50	kuni 10 miljonit eurot
Mikroettevõte	< 10	kuni 2 miljonit eurot

Ettepaneku sisu: üldised kohustused (art 3)

- Kehtestatakse **üldine kao ärahoidmise kohustus** ettevõtjatele, ELi vedajatele ja kolmandate riikide vedajatele. Kao esinemisel tuleb viivitamata rakendada meetmeid graanulite ära koristamiseks.
- Ettevõtjad ja ELi vedajad peavad **teavitama riiklikke pädevaid asutusi** oma tegevusest seoses plastigraanulite käitlemisega, või plastigraanulite veoga tegelemisest, sh olulisematest muudatustest.
- Liikmesriigi pädevad asutused peavad **looma avaliku registri**, mis sisaldab neile esitatud infot.

Ettepaneku sisu: käitlemisnõuded (art 4)

Ettevõtjad, kes käitavad käitisi, kus käideldakse plastigraanuleid:

- **koostavad riskihindamiskava** ning rakendavad ja ajakohastavad seda kooskõlas [I lisaga](#);
- **esitavad** oma riskihindamiskava pädevale asutusele koos ettevõtja **vastavusdeklaratsiooniga**, mis on välja antud lähtuvalt [II lisas](#) esitatud näidisvormist;
- koolitavad oma töötajaid;
- jälgivad ja dokumenteerivad oma asjakohaseid rakendusmeetmeid ja hinnangulist graanulikadu, võttes muu hulgas vajaduse korral parandusmeetmeid, ning tegelevad plastigraanulitega seotud oluliste vahejuhtumite ja õnnetustega;

Keskmise suurusega ettevõtjad ja suurettevõtjad, kes käitavad käitisi, kus käideldakse aastas üle 1 000 tonni plastigraanuleid:

- viivad **igal aastal** läbi **sisehindamise**;
- võtavad riskihindamiskava raames ühtlasi **täiendavaid meetmeid** kooskõlas [I lisaga](#);
- peab olema välja antud [IV lisas](#) esitatud näidisvormi kohane **vastavustunnistus**.

Ettepaneku sisu: käitlemisnõuded (art 4)

ELi vedajad:

- rakendavad teatavaid [III lisa](#) kohaseid meetmeid;
- koolitavad oma töötajaid;
- jälgivad ja dokumenteerivad oma asjakohaseid rakendusmeetmeid ja hinnangulist graanulikadu, võttes muu hulgas vajaduse korral parandusmeetmeid, ning tegelevad plastigraanulitega seotud oluliste vahejuhtumite ja õnnetustega.

Kolmandate riikide vedajad:

- rakendavad teatavaid [III lisa](#) kohaseid meetmeid.

Ettepaneku sisu: nõuetele vastavuse tagamine (art 5-7)

Sätestatakse tegevuskoha tasandil läbi viidav sertifitseerimise kohustus, mille eesmärk on hõlbustada riiklike pädevate asutuste tehtavat vastavuskontrolli.

- **Suurettevõtjad** tõendavad iga käitise puhul, kus käideldi eelneval kalendriaastal üle 1 000 tonni plastigraanuleid käitise vastavust I lisas sätestatud nõuetele, hankides selleks sertifitseerija välja antava tunnistuse.
 - Kohustus jõustub 24 kuud pärast määruse jõustumist.
 - Sertifitseerimine tuleb seejärel teostada **iga kolme aasta järel**.
- **Keskmise suurusega** ettevõtjad tõendavad iga käitise puhul, kus käideldi eelneval kalendriaastal üle 1 000 tonni plastigraanuleid, käitise vastavust [I lisas](#) sätestatud nõuetele, hankides selleks sertifitseerija välja antava tunnistuse.
 - Kohustus jõustub 36 kuud pärast määruse jõustumist.
 - Sertifitseerimine tuleb seejärel teostada **iga nelja aasta järel**.
- **Vabastus mikro- ja väikeettevõtjatele ning käitiste puhul, kus käideldakse aastas alla 1 000 tonni plastigraanuleid.**
- Vastavustunnistuse vorm on sätestatud [IV lisas](#).

Ettepaneku sisu: nõuetele vastavuse tagamine (art 5-7)

- Keskkonnajuhtimis- ja -auditeerimissüsteemis (EMAS) registreeritud ettevõtjad loetakse nõuetele vastavaks ja vabastatakse seepärast määruses sätestatud kohustusest saada tunnistus ning teatada riskihindamiskava ja ettevõtja vastavusdeklaratsiooni uuendamisest.
- Sätestatakse nõuded, mida sertifitseerija peab järgima liikmesriigilt akrediteeringu saamiseks (art 7).
- Vastavuse hindamisel peavad sertifitseerijad tegema pistelist kontrolli.
- Kui sertifitseerija on tunnistuse välja andnud, peab ta teavitama sellest pädevat asutust, kes peab pidama vastavat registrit.
- Selline register peab läbipaistvuse huvides olema veebisaidil üldsusele kättesaadav.

Ettepaneku sisu: järelevalve (art 8-11)

- Liikmesriikide pädevad asutused vastutavad kontrollimise eest, et ettevõtjad, vedajad ja kolmandate riikide vedajad järgiksid määruse nõudeid ja eeskirju.
 - Eeldatakse, et nad teevad keskkonnajärelevalvet või muud kontrolli, võttes arvesse sertifitseerijate ja ettevõtjate saadetud teavet (ettevõtjate deklaratsioonid, riskihindamiskavad), ning menetlevad vastavalt artiklile 14 füüsiliste või juriidiliste isikute või organisatsioonide esitatud kaebusi.
- Liikmesriikide pädevatel asutustel on õigus nõuda ettevõtjatelt täiendavate meetmete rakendamist, kui kavades kehtestatud ja ellu rakendatud meetmeid ei peeta piisavaks.
- Õigus näha tõsise vahejuhtumi või õnnetuse korral ettevõtjatele, ELi vedajatele ja kolmandate riikide vedajatele ette asjakohased järelmeetmed.

Ettepaneku sisu: järelevalve

- **Õnnetused ja vahejuhtumid (art 9)**

Ettevõtjad, ELi vedajad ja kolmandate riikide vedajad **teevad** inimeste tervist või keskkonda oluliselt mõjutava juhusliku või õnnetusest tingitud kao korral **viivitamata järgmist**:

- **teavitavad pädevat asutust**, kelle hallataval territooriumil asjaomane vahejuhtum või õnnetus toimus, selle toimumisest ja kao hinnangulisest suurusest;
- **võtavad meetmed**, et piirata tervisele või keskkonnale avalduva mõju ulatust ning hoida ära uusi vahejuhtumeid või õnnetusi.

Pädev asutus, kelle vastutusalasse kuuluval territooriumil asjaomane vahejuhtum või õnnetus toimus, **nõuab vajaduse korral**, et ettevõtja, ELi vedaja või kolmanda riigi vedaja võtaks tervisele või keskkonnale avalduva mõju ulatuse piiramiseks ning uute vahejuhtumite või õnnetuste ärahoidmiseks **asjakohaseid lisameetmeid**.

Kui toimunud vahejuhtum või õnnetus mõjutab oluliselt inimeste tervist või keskkonda teises liikmesriigis, teavitab pädev asutus, kelle vastutusalasse kuuluval territooriumil õnnetus või vahejuhtum toimus, sellest viivitamata asjaomase teise liikmesriigi pädevat asutust.

Ettepaneku sisu: järelevalve

- **Nõuete täitmata jätmine (art 10)**

Määruses sätestatud eeskirjade rikkumise korral teevad ettevõtjad, ELi vedajad ja kolmandate riikide vedajad viivitamata järgmist:

- **teavitavad** pädevat asutust;
- **võtavad vajalikud meetmed** nõuetele vastavuse võimalikult kiireks taastamiseks;
- **järgivad kõiki lisameetmeid**, mille pädev asutus on ette näinud nõuetele vastavuse taastamiseks.

Kui määruses sätestatud eeskirjade rikkumisest tuleneb otsene oht inimeste tervisele või see ähvardab avaldada olulist vahetut kahjulikku mõju keskkonnale, **võib pädev asutus käitise tegevuse niikauaks peatada, kuni nõuetele vastavus on taastatud.**

Eraldi sätestatakse pädevate asutuste määramise kohustus ja pädevate asutuste volitused (art 11).

Ettepaneku sisu: järelevalve

- Sätestatakse kaebuste menetlemise ja õiguskaitse kättesaadavuse meetmed (art 14)
- Eraldi on sätestatud kohustused (art 15), mida liikmesriigid peavad oma **karistuskorra kindlaksmääramisel** järgima.
 - Trahvid peavad olema proportsionaalsed rikkumise toime pannud juriidilise isiku käibega või füüsilise isiku sissetulekuga. Trahvide suurus arvutatakse nii, et oleks tulemuslikult tagatud, et rikkumise eest vastutav isik jääb ilma rikkumisest tulenevast majanduslikust kasust. Korduvate rikkumiste korral suurendatakse järk-järgult trahvimäära. Juriidilise isiku toime pandud rikkumise korral on sellise trahvi maksimummäär vähemalt 4 % ettevõtja aastakäibest asjaomases liikmesriigis trahviotsusele eelnenud majandusaastal.
- Lisatud on ka **hüvitamist käsitlev säte** (art 16), mille eesmärk on tagada, et kui on tekkinud tervisekahju, mis on täielikult või osaliselt põhjustatud määruse rikkumisest, on asjaomasel üldsuse liikmel võimalik nõuda ja saada hüvitist rikkumise eest vastutavalt füüsiliselt või juriidiliselt isikult ning asjakohasel juhul asjaomaselt pädevalt asutuselt .

Ettepaneku sisu: VKEde abistamine (art 12)

- Tagatakse, et käivitatakse algatused, millega aidatakse graanulite tarneahelas tegutsevatel VKEdel määrust rakendada.
- Eelkõige peab Komisjon välja töötama teadlikkuse suurendamise materjalid ja koolitusmaterjalid määruses sätestatud nõuete usaldusväärse rakendamise kohta.
- Liikmesriigid peaksid tagama, et kõnealustel ettevõtjatel on juurdepääs määruse järgimisega seotud teabele ja abile.
- Ilma et see piiraks kohaldatavate riigiabi eeskirjade kohaldamist, võivad liikmesriigid pakkuda abi järgmisel kujul: rahaline toetus; juurdepääs rahastamisvõimalustele; juhtkonna ja töötajate erikoolitus ning korralduslik ja tehniline tugi.

Ettepaneku sisu: standardmetoodika (art 13)

- Ehkki plastigraanulite kadu on märgatav, ei mõõdeta seda korrapäraselt.
- REACH-määruse kohane nõue hinnangulisest graanulikaost igal aastal aru anda aitab graanulikao kohta rohkem teavet saada. Sellega aga ei nähta ette metoodikat graanulikao mõõtmiseks.
- **Artikli 13** kohaselt peab Euroopa Komisjon paluma Euroopa standardiorganisatsioonidel koostada standard keskkonda sattunud graanulikoguste hindamiseks.

Ettepaneku sisu: jõustumine (art 19)

- Määrus jõustub pärast vastu võtmise kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist Euroopa Liidu Teatajas.
- Määrust kohaldatakse alates kuupäevast, **mil möödub 18 kuud** määruse jõustumisest.
- **Artikli 3 lõiget 1 kohaldatakse siiski alates määruse jõustumise kuupäevast.**
 - *Ettevõtjad, ELi vedajad ja kolmandate riikide vedajad tagavad kao ärahoidmise. Kao esinemisel võtavad ettevõtjad, ELi vedajad ja kolmandate riikide vedajad viivitamata meetmeid graanulite ärakoristamiseks.*
- Määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Ettepaneku sisu: LISAD

Kokku neli lisa:

I LISA – Käitise riskihindamiskava

II LISA – Ettevõtja vastavusdeklaratsiooni vorm

III LISA – ELi vedajate ja kolmandate riikide vedajate võetavad meetmed

IV LISA – Vastavustunnistuse vorm

Edasine protsess

Ettevalmistamisel on Vabariigi Valitsuse seisukohad algatusele.

Seisukohad on plaanis kinnitada Vabariigi Valituses ja Riigikogus veebr-märts.

**Ootame teie sisendit seisukohtade kujundamisele hiljemalt
19.01.2024 aadressile: eliise.merila@kliimaministeerium.ee ja
kertu.sapelkov@kliimaministeerium.ee**

Küsimused

Täpsustavad küsimused plastigraanulite käitlejatele:

- Milliseid meetmeid hetkel rakendate plastigraanuli kao vältimiseks ja vähendamiseks?
- Millised mõjud kaasnevad teie ettevõttele käitise riskihindamiskava koostamise ja rakendamisega (ettepaneku lisa I)?
- Kas ettepaneku lisa I riskihindamiskavas kirjeldatud meetmed tunduvad teile asjakohased, kas on täiendavaid ettepanekuid?
- Kas pooldate ettepanekus toodud leevendusi VKEdele ja 1000 t määra?

Täpsustavad küsimused plastigraanulite vedajatele:

- Milliseid meetmeid hetkel rakendate plastigraanuli kao vältimiseks ja vähendamiseks?
- Millised mõjud kaasnevad teie ettevõttele ettepaneku lisa III kirjeldatud meetmete rakendamisega?
- Kas ettepaneku lisa III kirjeldatud meetmed tunduvad teile asjakohased, kas on täiendavaid ettepanekuid?

Aitäh!